

Magyar-mongol népi műveltség és nyelvjárás kutató expedíció (folytatás)
Szakmai zárójelentés

Az expedíció célja, hogy rendszeres terepmunka során feltárja és dokumentálja az Észak- és Nyugat- és Dél-Mongóliában élő népcsoportok nyelvjárásait, hagyományos műveltségük élő elemeit, anyagi és szellemi kultúrájukat, vallási hiedelmeiket, szokásaikat.

2001. júliusában kutatóutat tettünk a nyugat-mongóliai, ojrátok lakta területeken. A programban részt vevő magyar kutatók mellett közreműködött a munkában a Mongol Tudományos Akadémia Nyelv- és Irodalomtudományi Intézetének munkatársa, Javzan Tsoloo is. Az expedíció során bejárt útvonal a következő volt: Hovd – Manhan – Zergín hüré – Cagán sarin obó – Möszt – Bajan hajrhan – Üjincs – Altaj – Bulgan. Az út során torgut, hosut és dzahcsin nyelvjárasi anyagot gyűjtöttünk. Az út során a nyelvjárasi anyag mellett értékes anyagokkal gyarapodott az expedíció, a területen élő népek anyagi kultúrájával kapcsolatban is, melyek hamarosan megjelennek az expedíció kutatási anyagait közreadó, a mongol népek anyagi műveltségét bemutató CD-Rom-on.

Számos kolostort is felkerestünk és felmértünk. Jártunk a Hovd-ban található Tügemel amardzshulagcs kolostorban, felkerestük a Dzereg-i kolostor romjait, a Manhan-i buddhista templomot, Dzaja Pandita vándorló kolostorának közelében végeztünk gyűjtést. Buddhista szertartást filmeztünk a Bulgan-i kolostorban is. Az itt dokumentált adatok, az itt szerzett ismeretek nagyban hozzájárulnak a rendszerváltás után újjáéledő mongol buddhizmus vizsgálatához. A fővárostól jelentős távolságban található kolostorok helyzetének, az újjáalakuló vallási szervezet kiépülésének, a használt szövegek vizsgálata szintén célunk.

Az obó kultusz dokumentálása a vallási szinkretizmus kutatásának fontos területe. Több obó-t dokumentáltunk, mint például a Hovd határában található Modon obót, a Dzereg-i Naimdá obót, a bulgan járásban található Büren Hajrhan hegy obó-ját. A jelentősebb szakrális helyeken az obók-hoz fűződő legendákat is felgyűjtöttük. Sikerült lefilmezni egy obó áldozati szertartást is, mely fontos adatokkal járul hozzá a népi vallásosság vizsgálatához.

A kutatóút különös jelentőségű volt abban az értelemben, hogy felkereshettük azokat a családokat, akiknél a program indulásakor 1991-ben gyűjtöttünk, így sikerült az akkori adatokat kiegészíteni, megfigyelni a tíz év alatt bekövetkező változásokat. Az így gyűjtött anyagok saját kutatásaink mellett más tudományágak, így a szociológia számára is felhasználhatóak, hiszen jól dokumentálják, milyen változásokat eredményez a rendszerváltásnak köszönhető gazdasági, társadalmi átalakulás a fővárostól távol élő nomádok életében.

2002-ben a program munkatársai részt vettek a 7. Nemzetközi Mongolisztikai Konferencián Ulánbátorban, ahol több új kutatási eredményt tártak a nemzetközi tudományos közvélemény elé. Az expedíció korábban gyűjtött, és Magyarországon rendszerezett anyagainak feldolgozása során konzultáltak a mongol kollégákkal. Az expedíció kutatási témának kibővítéseként lépések történtek a mongol könyvtárak és levéltárak kéziratáraiban végzett kutatások előkészítésére is. Az itt végzett munka elsősorban az említett gyűjteménye tibeti és mongol anyagainak feldolgozását, a mongol buddhizmusra, a mongol buddhista egyházra vonatkozó dokumentumok feltárását célozza.

2003-ban ismét a terepen végzett kutatásokra került a fő hangsúly. Az expedíció tagjai a korábban e programban még nem vizsgált mongóliai területeken, Mongólia halhák lakta középső- és déli területein végeztek kutatásokat. Ömögóbi, Dundgóbi, Arhangaj megyékben felkerestek több a harmincas években elpusztított, de a rendszerváltás után újra működő buddhista kolostort, így többek között a Bulganban található Höngön kolostort, az Ömögóbi Cagán tolgoj templomot, a Bajanhongorban található Nacsin lamin szum-ot is. Gyűjtöttek a góbi tevetartó nomádjainál, és eddig még fel nem dolgozott adatokat a helyi népi vallásosságról is. Övörhangaj megyében felkerestek egy eddig még nem dokumentált

szakrális helyet, melyet a helyi pásztorok a Galdan ojrát kánnak szenteltek. Itt az expedíció újabb adatokkal gazdagodott a történelem és a népi vallásosság összefonódásával kapcsolatban. Arhangaj ajmagban felkeresték a népi vallásosság egyik legfontosabb szentélyét Dzún szalá mod-ot, ahol újabb adatokkal gyűjtöttek a népi vallásosság témájában.

A Mongol Állami Központi Könyvtár kéziratárában több ritka tibeti és mongol nyelvű fanyomat és kézirat digitális rögzítése is megtörtént. Ezek lehetőséget adnak, hogy az expedíció kutatási területe a mongol buddhizmus írott forrásainak vizsgálatával si tovább bővíthessen. A programban részt vevő kutatók lépéseket tettek, egy mongóliai digitális archívum létrehozására is, mely első dokumentumai ebben az évben sikerült rögzíteni. Az értékesebb, ritka és a nemzetközi tudományos közvélemény figyelmére is számot tartó kéziratok kiadását az UNESCO is támogatta, így nyílt lehetőség több, az expedíció kutatásai során napfényre kerül dokumentum kiadására.

2004-ben elsősorban a Mongol állami Könyvtár és más könyvtárak kéziratáraiban folyt tovább a kutatás. Több a népi vallásosság, illetve a mongol buddhizmus tárgykörével foglalkozó forrás gyarapította az expedíció anyagait. A program munkatársai több fővárosi és vidéki kolostort is felkerestek, így például a Bulganban található Höngön kolostort, ahol a korábbi években a mongol könyveket tanulmányozták. Ebben az évben elsősorban a kolostor tibeti szertartási szövegeit vizsgálták. A mongol fővárosban a rendszerváltás után ismét virágzásnak indult a buddhizmus. Számos kolostort alapítottak, vagy újraalapítottak ezek, az itt alkalmazott szertartások leírása szintén a program részét képezi csakúgy, mint az egyre jelentősebb számban vidékről a fővárosba költöző, és ott „praktizáló” sámánok felkutatása is.

2005-ben az OTKA engedélye alapján a munka tovább folytatódhatott. Ebben az évben fő hangsúly a korábban gyűjtött anyagok rendszerezésére, feldolgozására esett, a kutatók csak egy rövidebb utat tettek Mongóliában. Ebben az évben látott napvilágot további három kötet a korábban már említett, sorozatban, mely a régi tibeti és mongol kéziratok megőrzését és publikálását célozza.

Lépések történtek a program által kutatott területek a mongol határon túli kiterjesztésére is. Az expedícióban részt vevő kutatók az MTA és a Kínai Társadalomtudományi Akadémia kétoldalú kapcsolatainak keretein belül a jövőben kutatásokat végezhetnek Kína Belsőmongol Autonóm tartományában mongol népesség körében is.

Az expedíció gyűjtései, valamint azok feldolgozásának eredményei beépülnek az egyetemi oktatásba, élővé és naprakésszé téve ezzel a tananyagot, mely a hallgatók számára igen magas színvonalú és széleskörű ismereteket nyújt, lehetővé téve az igényes és nemzetközi szinten is versenyképes szakember utánpótlás kinevelését.